ԱՒԵՏԱՐԲ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԺԱ. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆԻՍ 23, 1898 ԹԻՒ 25

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Քրիստոս ինծի կը սպասէ	193
Ո՞ՐՉափ պարտք ունիս	193
Անձնավստահութեան Առաքինութիւնը	193
Հողէ Ամաններ	194
Կրօնք, իբրև Գիտութիւն եւ Արուեստ	194
Անտառներ	195
Բեւեռային Աշխ	197
Նկենդանեաց Մթերքները	197
Աղօթքն ու Խորհրդածութեան Նիւթերը	198
Քրդերէն Առածներ եւ Անոնց Թարգմանութիւնները Նոյնայանգեալ	198
Հանդէս Քաղաքական	199
Դրամական	200

ԱԽԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ կը հրատարակուի ամեն հինգշաբթի օր։

Տարեկան գինն է ամեն տեղ։ համար կանխիկ $1^1/_2$ մեճիտիյէ, վեցամսեայն՝ $^3/_4$ մեճիտիյէ։ Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է։ Մէկ թերթի գինն է 30 փարա։

Հրատարակելի կամ խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Ճ. Ֆ. Հէրիճ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տր. Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, Ձմերիգան խան, կ. պոլիս։

Ամերիկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՑԵՐ
Ճ. Ֆ. ՀԷՐԻՃ, ՏՆՕՐԵՆ–ԽՄԲԱԳԻՐ

ՔՐԻՍՏՈՍ ԻՆԾԻ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

Մարդ մը անգամ մը Լոնտոն, փողոցին մէջ, քարոզչի մը հանդիպելով կեցուց զանիկա և ըսաւ, "Ես անգամ մը փարիզ քու քարոզդ մտիկ ըրի, և դուն ըսիր բան մը զոր երբեք չմոռցայ, և այն խօսքը Աստուծոյ շնորհքովը իմ դարձի գալուս միջոց եղաւ։"

"Ի՞նչ էր այդ խօսքը" ըսաւ քարոզիչը։

"Այս էր թէ, դրանը աղիսը մեր կողմն է եղեր։ Ես միշտ այնպէս կը խորհէի թէ Աստուած խիստ Աստուած մըն է, և թէ զանիկա հաշտեցնելու համար մենք բան մը ընելու ենք։ Նոր խորհուրդ մըն էր ինծի համար թէ Քրիստոս ինծի կը սպասէ որ դուռը բանամ։" Բայց այդպէս է, քանզի նա ինքն է որ կ'ըսէ, "Ահա ես դուռը կայներ եմ։" Կրնայ մէկը ըսել թէ, Այս ինծի չվերաբերիր։ Ես այնպիսի բացառիկ վիճակ ունիմ որ այդ հրաւէրը ինծի չպատկանիր։" Շատեր կան որ ինքզինքնին այսպէս համոզելով պիտի վհատին, բայց բանը այնպէս չէ։ "Թէ որ մէկը, Ըե ու Դէնը, Թէ որ մէկը իմ ձայնս լսէ։" Այս պատգամը բոլոր լսողներուն ուղղուած է։

"Թէ որ մէկը իմ ձայնս լսէ։" Այսպէս պայմանը քեզի կը վերաբերի, դրան աղիսը քու կողմդ է։ դուռը բանալ քեզի կը վերաբերի։

Բայց մեր՝ Քրիստոսի, իբրև մեր Փրկչին, դուռը բանալուն մէկ էական պայման կայ, և այն է թէ մենք մեր կարօտութիւնը ղգալու ենք։

"Առողջներուն բժիշկ պէտք չէ, հապա հիւանդներուն. ես արդարները կանչելու չեկայ, հապա մեղաւորները։" (Մար. Բ. 17։)

Եթէ մենք գաղարացուց պէս (Ղուկ. Ը. 37) վախնանք թէ Քրիստոսը դաւանիլ ինչ պիտի արժէ մեզի, պիտի մերժենք ընդունիլ զնա։ Բայց եթէ մեղքի ղգացում, մեղքի համար տրտմութիւն, մեղքէ դառնալու և սրտի մէջ կարօտութեան ղգացում մը կայ, դուռը չուտով պիտի բացուի, և սպասող փրկիչը և փնտռտոդ մեղաւորը զերար պիտի դիմաւորեն։

Ո՞ՐՉԱՓ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻՍ

"Դուն իմ տիրոջս ո՞րչափ պարտք ունիս։" Այս է այն հարցումը զոր աստենօք հարցուց տնտես մը, որուն վրայ խօսեցաւ մեր Տէրը։ Բայց ամենևին ակնարկութիւն չընելով այն բանին որ այն ատեն կը նշանակէր այդ հարցումը, հիմա այդ հարցումը, պիտի ընենք այս տողերը կարդացողներէն ամէն մէկուն։ "Ո՞րչափ պարտք ունիս։" Տարին բաւական յառաջացած է, և հակառակ մեռնողներուն և մեռնելու վրայ եղողներուն, զորոնք տեսար քու բոլորտիքդ, քու կեանքդ պահուեցաւ։

Կրնայ ըլլալ որ վիշտեր, տառապանքներ, զրկանքներ և մէկ քանի իրական դժուարութիւններ կրեցիր, բայց վայելած օրհնութիւններուդ թիւը անոնցմէ շատ էր, և քու երախտագէտ սրտիդ մէջ ուրիշ նկատումներէ աւելի կշռելու են անոնք։ Նորէն կը հարցնենք, "Ո՞րչափ պարտք ունիս։"

Ո՞րչափ պարտք ունիս ծառայելու մէջ։ Այո, իրապէս, սրտանց ծառայելու մէջ։ Քու բոլոր սրտովդ ծառայեցի՞ր Տէրոջը, թէ քու փափաքներդ այնպէս բաժանուած էին որ քու ժամանակդ և քու տաղանդներդ բոլորովին չտուիր Անոր։ Ինչպէս որ պարտ էր տալ։ Ի՞նչ ըրիր։ Քանի՞ տրամեալ սրտեր մխիթարեցիր և քանի՞ անօթիներ կերակրեցիր։

Ո՞րչափ պարտք ունիս ուխտերուդ մէջ։ Ցիչէ թէ ի՛նչպէս սկսար տարին և ի՛նչպէս խոստացար աւելի աղեկ կեանք անցնել և աւելի գործ տեսնել Տէրոջը փառաին մէջ։ Քու բոլոր ուխտերդ կատարեցի՞ր և նոր Տարւոյ բոլոր որոշումներդ ի գործ դրիր։ Եթէ չըրիր, աղեկ է որ արտորաս, քանզի ժամանակդ կարճ է։

Ո՞րչափ պարտք ունիս ստակի մասին։ Շատ վաստկեցար թէ քիչ, բայց ապրուելու չափ բան չահեցար։ Քիչ վաստրկած ատենդ ինքզինքդ արդարացուցեր ըսելով թէ, բաւական ստակ չվաստրկեցայ որ շատ տայի, բայց ո՛րքան աւելի վաստկեցար, Տէրոջը փառաին համար տալու այնքան քիչ ղգացում և հակամիտութիւն ունեցար։ "Ո՞րչափ պարտք ունիս։" Հոգևոր պաշտօնեայի թոշակին համար, միսիոնարական դործին համար, աշխարհի դարձի գալուն համար և դաստիարակութեան մեծ դործին համար ստակ տուի՞ր։ Եթէ չտուիր, պէտք է յիշեցնենք քեզի թէ ժամանակը կարճ է և պարտաւորութիւնը ստիպողական։

ԱՆՁՆԱՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լաւ օրէնքով բան մը կրնայ կատարուիլ, օրէնքներու ուղիղ գործադրութիւնով աւելի բան կրնայ կատարուիլ, բայց անորոշ դժգոհութիւն մը յայտնողներու դէմ խստութիւն ցուցնելով և ինքնօգնութեան և անձին տէրն ըլլալու ճշմարիտ վարդապետութիւնը հաստատելով ամենէն աւելի բան կրնայ կատարուիլ։ Այս վարդապետութիւնը շատ բան կը յայտնէ։ Անոնց մէջն է սա իրողութիւնը թէ՝ թէպէտ մարդու

մը կրնայ ատեն ատեն օգնութիւն ըլլալ երբ կը սահի, բայց անօգուտ է այդ մարդը տանելու չանալ երբ նա չուզեր կամ չկրնար քալել։ Եւ խնայող և ուշիմ մարդուն գործը և վարձքը, ակաբին, անճարակին և ծոյլին մակարդակին և կարողութեան իջեցնելու աշխատիլ անօգուտ աշխատութենէն աւելի դէշ բան մըն է։ Ա.սկէ աւելին կը ցուցնէ և այս է թէ օրէնքէ դուրս մարդասէրը և օրէնքէ դուրս զգայականը՝ երկուքն ալ գրեթէ այնքան ջնասակար են, որքան մարդահաճոյն, և թէ մինչև իսկ աւելի պէտք է ողորմութիւնը արդարութիւնով չափաւորել, քան թէ արդարութիւնը ողորմութիւնով։

Մարդու մը ուսուցուելիք ամենէն դէշ դասը ուրիշներու ապաւինիլ և իր նեղութիւններուն համար տրտնջելն է։ Եթէ մարդ մը ոևէ արժէք մը ունի, պէտք է որ իր անձին վստահի, և ոչ թէ ուրիշներու ապաւինի։ Աւելի պարծանք սեպելու է իրեն իր գործը կատարելը, քան թէ ծոյլ ծոյլ նստելով ուրիշներուն յաջողութեանը նախանձիլը։ Կեանքի պայքարը մղելու է ամենայն քաջալերութիւնով և յաղթութիւնը շահելու է եթէ կրնայ, և եթէ պարտութիւն կրել պէտք է՝ ընդունելու է զայն առանց տեղ փնտռելու ուրիշներուն վրայ ձգելու համար այնպիսի պատասխանատուութիւն մը որ անոնցը չէ։

ՀՈՂԷ ԱՄԱՆՆԵՐ
[խմբագրական]

«Արդ մենք աս գանձը հողէ ամաններու մէջ ունինք, որ զօրութեան առաւելութիւնը Աստուծմէ ըլլայ, ու չէ թէ մեզմէ։» Բ Կոր. Դ. 7։

Նախորդ համարը կ'ըսէ թէ «այս գանձը» է «Աստուծոյ փառաց դիտութեան լոյսը... Յիսուս Քրիստոսի անձովը։»

Հողէ աման մը կրնայ շատ օգտակար ըլլալ. եւ կան հողէ ամաններ որ թէ՛ դիղեցիկ են թէ՛ տոկուն։ Հողէ ամաններ մօտերս հանուած են գետնէն, այնպէս դիղեցիկ ինչպէս էին իրենց չինուած ժամանակը ասկէ երեք հազար տարիներ առաջ։ Եւ սակայն հողէ ամանը տակաւին տակաւին աման մըն է, հարուած մը, անկում մը կրնայ կոտրել եւ անպիտան ընել զանիկա։ Ուստի այսպիսի ամաններ յարմար օրինակ են բոլոր մարդկային հանճարի, իմաստութեան եւ զօրութեան։ Մարդիկ կը չինեն հաստատուն չէնքեր քարէ եւ երկաթէ, բայց երկրաշարժ մը կրնայ փլցնել քանդել զանոնք մէկ վայրկենի մէջ։ Զօրաւոր մարտանաւ մը եթէ հարուած ընդունի իր տակաւ մէկ կէտին վրայ, քարի մը պէս վար կ'իջնէ Ովկիանոսին անդունդներուն յաւիտենական լռութեանը մէջ։ Ամենէն իմաստուն քաղաքագէտներուն ծրագիրները կ'աւրուին կը ջնջուին դէպքերէ զորոնք կարող եղած չէին նախատեսել։ Մեծին Ազէքսանդրի նման փառասէր մարդիկ անագին պետութիւններ կանգնեցին, բայց կոտր կոտր փշրուեցան իրենց կեանքին յանկարծ վերջանալուն հետ։ Աչքարհիս պատմութիւնը լեցուն է այսպիսի օրինակներով։ Եւ կենաց բոլոր փորձառութիւններուն մէջ մեր յատակագիծները, մեր գործերը, մեր յոյսերը հողէ ամաններ են որ դիւրաւ կը չինուին եւ դիւրաւ կոտր կոտր կ'ըլլան։ Նմանապէս Աստուծոյ եկեղեցւոյն մէջ վարդապետութեան, քաղաքականութեան ինչ դրութիւններ կազմուած են, բայց կոտրած ջախջախուած են, հողէ չինուած բաներու պէս, «անո՛նց ձեռքով որ ուղած են զանոնք մանրակրկիտ քննութենէ անցընել։

Կը փափաքինք մեր ունկնդիրներուն ուշադրութիւնը ուղղել երկու հաստատուն փաստերու, ինչո՞ւ Աստուած ընտրած է յանձնել իր լաւագոյն եւ ընտրելագոյն պարգեւները հողէ ամաններու, տկար մարդկային միտքերու եւ ձեռքերու։

1. Որպէս զի մեր մէջ խոնարհութիւն եւ պատկառանք մշակէ։

Զուտ երկրաւոր դատիարակութեան դրեթէ ամէն մէկ ձեւին պատուէն է հպարտութիւն, ամբարտաւանութիւն եւ փառասիրութիւն։ Այս բանը մանաւանդ աչքի կը զարնէ դիւնուորական կրթութեան մէջ։ Նոյն իսկ առաքինութիւն բառին նշանակութիւնը հին Հռոմայեցւոց լեզուին մէջ էր քաջութիւն, անամանական քաջութիւն, եւ հաւասար կը նկատուէր հպարտութեան եւ յանձնապաստանութեան։ Մինչեւ իսկ արիութիւնը յաճախ գործածուած է նոյն նշանակութեամբ իբրեւ քաջութիւն, աներկիւղութիւն։ Եւ մեր օրերու բնական դիտութիւններու զարմանալի զարգացման լոյսին ներքեւ, մինչ ամենէն ճշմարիտ ուսեալ անձինք համեստ եւ խոնարհ են, շատեր, որ իրենք զիրենք ուսմանց տուած են, հպարտ եւ պարծող են։ Քիչ դիտութիւնը իմաստունը կը յիմարեցնէ։ Աստուծոյ խրատն է որ մարդս չմոռնայ կ'ըսէ։ Դիտական աշխարհներու մէջ համեմատութեան զգացումի, եւ զօրութեան աղբիւրներ այն բաներուն կարգէն են որ շատ ժամանակ կ'առնեն սորվելու համար։ Երկար ժամանակ պէտք է սորվելու համար թէ մենք ինչպէս փոքր ենք եւ Աստուած ինչպէս մեծ է, մենք ինչպէս տգէտ ենք եւ Աստուած ինչպէս իմաստուն է։

2. Հողէ ամաններ իրենց տկարութեան հակառակ մասնաւոր յարմարութիւն ունին զիրենք չինող հանճարը ցուցնելու, եւ իրենց վրայ գիրեր եւ գեղարուեստական գործեր քանդակուելու։ Հողէ ամաններ գտնուած են ոսկեայ լեցուն, եւ իրենք իրենց պարունակած ոսկիներէն աւելի յարգ ունին, վասն զի իրենց վրայ անկորուստ կերպով փորագրուած եւ քանդակուած են պատկերներ եւ գիրեր որոնք շատ օգնած են մոռցուած ժողովուրդներու պատմութեան խնդիրները լուծելու։ Բարակ կաւի փոքրիկ կտոր մը որ ձեռքի ափէն մեծ չէ եւ որ հազարաւոր տարիներ հողին մէջ մնացած է, տեսնուած է որ մարդկային ազգին պատմութեան մեծ իրողութիւններ լուսաբանող գրութիւն կը պարունակէ։ Այդ պատմութիւնները մնուշի եւ ստուերի մէջ պիտի մնային առանց այն կաւի փոքրիկ կտորին։

Ուրեմն, չկա՛յ, բարձրացնող եւ խոնարհեցնող խորհուրդ մարդիկը, մարդկային հոգիները հողէ ամաններու նմանցնելուն մէջ։ «Աստուծոյ փառաց դիտութեան լոյսը, Յիսուս Քրիստոսի անձովը,» կրնայ ա՛յնպէս գրուիլ, ա՛յնպէս փորագրուիլ մեր հոգիներուն վրայ, որ անջինջ մնայ յաւիտեան։ Հողէ ամանը, հունաւոր հողին, յարմարցուած է պահել եւ փոխանցել Աստուածային պատմութիւն։ Յարմարցուած է ստանալու եւ պահպանելու Քրիստոսով Աստուծոյ փիտութիւնը։ Դիտեցէք, թէ ինչպէս նոյն ինքն Քրիստոս, դերազրական աստիճանաւ մը, իբրեւ կատարեալ եւ անմեղ մարդ, կը յիշէր զԱստուած։ Անոր մարդկութեան հոգեղէն ամանը մարդոց դիտցուց Անտեսանելին. անոր մէջցաւ, Դերագոյն Միտքը, երկնային սէրը, իրական եղաւ մեզի համար։ Ուրեմն կրնանք բանել եւ պահել հզօր ճշմարտութիւնը։ Եւ Աւետարանի պատմութիւնները հողէ ինչ գեղեցիկ պնակիտներ են։ Ինչպէս յատակ կը յայտնեն մեզի, ինչ որ մօտերս մէկը անուանած է յոյժ պարզ լեզուով, «Աստուծոյ մարդկային կեանքը։» Ղ. Սաղմոսին մէջ նշանաւոր խօսք մը կայ, «Մեր Տէր Աստուծոյն վայելչութիւնը մեր վրայ ըլլայ։» Ինչ կը նշանակէ այս խօսքը, եթէ ոչ՝ սա թէ մեր հասարակաց կաւին վրայ դրուած քանդակուած է յաւիտեան տեւելու համար բուն անոր օրհնեալ, սուրբ եւ փառաւոր նկարագրին տեսիլը։

ԿՐՕՆՔ, ԻՐԵՐԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Գրեթէ ճշմարիտ է թէ ամէն դիտութիւն իր համապատասխանող արուեստն ունի, եւ բոլորովին ճշմարիտ է թէ ամէն արուեստ իր համապատասխանող դիտութիւնն ունի։ Դիտութեան կը պատկանի դիտնալ, իսկ արուեստին կը պատկանի գործել։ Արուեստն է գործելու գործնական կանոններու դրութիւն։ Համապատասխանող դիտութիւնն է սկզբունքներու դրութիւնը, կանոններու հիմը, այսինքն՝ կանոններուն պատճառը։

Օրինակի համար. նաւարկութեան դիտութիւնը կայ։ Գոլէճներու մէջ կ'ուսուցուի։ Զայն կը սորվին շատեր, որոնք իրենց կեանքին մէջ երբեք նաւ նստած չեն։ Կը սորվին բուռն ընթերցանութեամբ, բուռն մտածութեամբ, աստիճ երեւակայելով երկրիս ձեւին, գնդային եռանկիւնաչափութեան, ոյժերու վերլուծութեան, տեսաբանութեան, մագնիսականութեան եւ աստեղագիտութեան խնդիրներու վրայ։ Գիտէ պատճառները բոլոր բաներուն զորոնք պէտք է ընել նաւին ներսի կողմը, հնոցի բաժանումէն սկսեալ մինչեւ լուսացարանը, բայց անոնց մէկն ալ չկրնար ընել։ Նաւավարները կը ծաղրեն զանիկա «ծով չտեսնող» անուանելով։ Նա գիտէ դիտութիւնը, բայց արուեստէն տեղեկութիւն չունի։ Նաւարկութեան արուեստը դիտութեան արդիւնքները կ'առնէ, եւ զանոնք կը վերածէ քանի մը կանոններու եւ տարաղներու, եւ նաւարկող վարպետը իր աղիւսակներու դիրքերով իր անկիւնաչափը գործածելու ունակութեամբը, եւ իր գտնուած տեղին լայնութիւնը եւ երկայնութիւնը գտնելու հակիրճ եւ դիւրին կերպովը իր նաւը ապահով կը տանի նաւահանդիստ, թէպէտ, եթէ հարցնես իրեն թէ ինչո՛ւ այս եւ այն բանը կ'ընէ եւ ոչ թէ միւսը, կը չուարի եւ կը պապանձի։

Ուրիշ օրինակ. Թնդանօթաձգութեան արուեստին դիտութիւնը կայ։ Այդ դիտութեան գործը կազերուն ընդարձակման հետ է, նաեւ կազերուն ժման թափին եւ մթնոլորտին ընդդիմութեան եւ ծանրութեան համեմատականին հետ։ Դիտութիւնը կրնայ ճշդիւ իմացնել ձեղի գծագրութեան մը միջոցաւ թէ ո՛րքան վառօդ գրուելու է, եւ ի՛նչ է անոր սկիզբի արագութիւնը, ի՛նչ պէտք է ըլլայ թնդանօթին բերնին դէպ ի

վեր հակումը որպէս զի ոուխքը ճիշդ այսինչ հեռաւորութեան հասնի, եւ կրնայ ըսել ձեղի ասոնց ամենուն պատճառները։ Բայց թնդանօթաձգութեան արուեստը կը բովանդակի հրազինուց դիտութեան վրայ խօսող դրքոյկի մը քանի մը երեսներուն մէջ։ Հրաշէնք գործածող չատ յիմնապետներ կան որոնք չեն կրնար ըսել ձեղի թէ ինչ է վառօդին այրուելէն արտադրուած կազերէն մէկուն անունը, չեն գիտեր թէ ինչ ըսել կ'ուզուի զուգորդ (փարապոլա) բառով, եւ սակայն իրենց պաշտօնին աւելի լաւ կրնան ծառայել քան ամենէն քաջ փրոֆէսորը որ ամենէն ընտիր ճառերը խօսած է թնդանօթաձգութեան արուեստին վրայ։

Շատեր գիտած են զպրոցական երկու տղայոց մէջտեղի հակադրութիւնը։ Անոնցմէ մէկը բնականէն չատ չոյս ըմբռնման տէր է. անմիջապէս գոց ըսել կարող է բոլոր կանոնները եւ աղիւսակներուն պարունակութիւնները, նախադասութիւնները չատ լաւ կը լուծէ եւ ամէն ժամանակ չիտակ։ Բայց երբ կ'ըսուի որ բացատրէ ըրածը, ասոր պատճառները, չատ խղճալի կ'երեւնայ։ Մէւս տղան այնքան արագ չկրնար չարժել իր քարէ գրիչը կամ կաւիճը, եւ ըրած գումարները չիտակ չեն ըլլար միշտ, բայց գիտէ ըրած գործողութիւնները սկիզբէն մինչեւ վերջը, եւ ինչ որ կ'ընէ՝ կրնայ բացատրել։ Առաջին տղան գիտէ հաշուելու արուեստը, երկրորդը կը հասկնայ թուաբանութեան դիտութիւնը։

Աւրդ ճիշդ այսպիսի զանազանութիւն մը կայ կրօնքի դիտութեան եւ կրօնքի արուեստին մէջտեղ։ Կը ծագին սա հարցումները. Ինչ պարտիմ ընել, եւ, ինչպէս պարտիմ ընել։ Եւ միւս կողմանէ սապիսի հարցումներ կան, «վարժապետ, ինչպէս կրնան ըլլալ այս բաները։» Ինչո՞ւ այսպէս եւ այնպէս պարտին ըլլալ. այս կամ այն գործը ինչպէս չառաջ կը բերէ այդ արդիւնքը կամ ուրիշ արդիւնք։ Համառօտիւ, մարդկային փրկութեան խնդրին մէջ կայ արուեստ եւ անոր համապատասխանող դիտութիւն։ Արուեստն է անձնական կրօնքը, դիտութիւնն է Աստուածաբանութիւնը։ Ինչ են ասոնց մէջտեղի յարաբերութիւններէն մէկ քանին։

Գործնականապէս նախ արուեստը կու գայ կարգաւ։ Պէտք չունիք դիտութեան հմտանալու՝ արուեստն ի գործ դնելու համար։ Երկրիս վրայ չգտնուիր վայրենի ցեղ մը որ արուեստ չգործէ ամէն օր, որուն լիովին վերահասու ըլլալու համար պէտք է որ ծանօթանայ բոլոր Բնական եւ Զուիաբերական դիտութեանց։ Ապուշ Աւստրալիացին, որ կը քանդակէ իր փայտէ տրեխը անհուն համբերութեամբ, եւ այնպէս մը օդը կը նետէ որ կը դառնայ օդին մէջ եւ եւս կու գայ կ'իյնայ իրեն ոտքին քով, կը չարուցանէ այժերու բաղադրութեանց խնդիրներ զորս լուծելու համար բոլոր համալսարաններու երէց կարգի ուսանողները բոլոր իրենց կարողութիւնները հաւաքել պարտին։ Բայց երբ կը չայոդին լուծել, չեն կրնար այնպէս նետել ինչպէս կը նետէ Աւստրալիացին։ Փոքրիկ մանուկ մը քալել սորված ժամանակը ծանրութեան օրէնքին համեմատ կը վարի, ջանալով մարմնին ծանրութեան կեդրոնը խարխափին վրայ պահել, բայց երբեք չուսանիր եւ պիտի չուսանի ալ թեթեւս Նեւտոնի վերծանութիւն է ակնթռնս գործը։ Զեռարուեստի աչակերտ մը որ չուզեր բան մը ընել մինչեւ որ չսորվի անոնց պատճառները, բան մը պիտի չընէ երբեք, ոչ ալ բան մը պիտի սորվի։

Ճիշդ այսպէս է բանը կրօնքի արուեստի մասին ալ։ Աստուած փրկութեան պարզ ճամբայ մը սորվեցուցած է, որուն բերանը նեղ դուռ մը կայ։ Մէկը կրնայ ներս մտնել ապահով եւ չատ մը ճամբորդել առանց չատ բան գիտնալու անոր ծայրը դանուող երկրին վրայով, առանց գիտնալու պատճառները թէ ինչո՛ւ ճամբան այսպէս այնպէս չինուած է։ Սկսելու համար պէտք չունինք աւելի բան գիտնալու քան դայս թէ ճիշդ ի՛նչպէս մտնելու է եւ ի՛նչպէս երթալու է։

Բնական ընթացքն այն է որ կրօնքին դիտութիւնը, Աստուածաբանութիւնը, չետոյ ուսուցուի։ Անկանոն պարագաները բազմաթիւ են, իմացականութեան տարմանաւոր զարգացումը կասեցնող պարագաներ։ Ոմանք դոհ կ'ըլլան գործնական աչակերտներ ըլլալով, որոնք «պատչաճ ժամանակին» պիտի ըլլան նաեւ մտաւորական աչակերտներ։ Բայց ասիկա Քրիստոսի մտքին համաձայն չէ։ Քրիստոս կը պահանջէ անպայման եւ բոլորանուէր ծառայութիւն. կը պահանջէ սիրտը, հոգին, միտքը եւ զօրութիւնը։ Բայց ամէն բան իր սեպհական կարգովը. նախ երկրաւոր բաները, չետոյ երկնաւորները. նախ յօժարութիւն՝ գործը կատարելու, չետոյ վարդապետութեան դիտութիւնը։ Այսպէս կ'ընէ Մեծ Ուսուցիչը։ Մենք փոքր ուսուցիչներս մեր Աստուածաբանութեան փոքր դրութիւններուն մէջ հասարակօրէն միւս ծայրէն կը սկսինք։

Ոչ ոք պէտք է ակնկալէ բարձրագոյն հմտութիւն ոեւէ գործնական արուեստի մէջ՝ առանց իր բոլոր կարողութեամբ աչխատելու որ սիրանայ այն դիտական սկզբունքներուն որ անոր հիմը կը կազմեն։ Գործին յօժարակամ պարապումը ուղիղ սկզբնաւորութիւնն է վարդապետութեան դիտութեան։ Բայց միւս կողմանէ, ճչմարտութեան չատակ եւ կատարեալ ըմբռնումը կ'օգնէ լաւագոյն եւ սրբագոյն կեանքին։ Մէկը միւսին կ'օգնէ փոխադարձաբար։ Ինչո՛ւ նախանձ մտնէ անոնց մէջտեղ։

Եւ սակայն կայ նախանձ։ Երկրագործը, որ երկրագործ ծնած, երկրագործ անած է, մեծ արհամարհանք կը տածէ «գիրքի երկրագործ»ին հանդէպ, եւ երկրագործութեան փրոֆէսորը անկեղծ արդահատանք մը կը զգայ անուս երկրագործին հանդէպ։ Երկուքն ալ իրարու նկատմամբ հաւասարապէս իրաւունք ունին եւ հաւասարապէս իրաւունք չունին։ Գործնական մարդոց եւ դիտնական մարդոց այս փոխադարձ սխալ դատումը իրարու հանդէպ, կը գտնուի ուսման եւ ճարտարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Այսպէս մարդիկ իրարմէ կը զատեն իրեր՝ զորոնք Աստուած զուգած է։ Մեր օրերուն նորաձեւութիւնն է արհամարհել Աստուածաբանական ճչմարտութեան ուսուցմը, ինչպէս մեր հայրերուն օրերը նորաձեւութիւնն էր անդէպ աստիճանաւ վեր բարձրացնել զայն, կամ մանաւանդ սխալ աստիճան տալ անոր։ Բայց ո՛չ բարձր եւ ճչմարիտ մտածութիւնը, ո՛չ խոնարհ եւ սուրբ կենցաղը կարելի է միւսէն անջատել։ Այն պարզ խրատը եւ կրթութիւնը որով կ'ըլլայ մարդ փոքրիկ մանուկ մը, մուտքն է Քրիստոսի դպրոցին, ուր մարդ կը սորվի զարմանալի բաներ, Աստուծոյ խորունկ բաներն անգամ։

ԱՆՏԱՌՆԵՐ

(Փրոֆ. Ց. Ց. Մանխաճեան, Մաքսուտան)

Բ.

Եղեւիններէն ելլող բերքերէն են նաեւ ռեհին (չամ սագըզը) կուպր (զաթրան) եւն.։ Խողկաղնիին, եղեւինին եւ քանի մը ուրիշ ծառերու կեղեւները եւ պատուղները խաղախորդութեան (տէպպաղըզ) մէջ կը գործածուին։

Սպանիոյ, Փորթուկալի եւ Ալճէրիոյ տեսակ մը խողկաղնիին կեղեւը 8—10 տարին անգամ մը հանուելով կ'ըլլայ չիչերու բերաններուն համար գործածուած սունկ կամ խցան։ Այս կեղեւին չնորհիւ Սպանիա տարին 300,000 ոսկիէն աւելի եկամուտ կը ստանայ։

Քընա քընան Հարաւային Ամերիկայի քնիկ անտառային ծառի մը կեղեւն է։ Այս ծառը 1852ին ձավա, 1860ին Հնդկաստան եւ Սէյլան ալ տարուեցաւ, եւ հիմա հոն չատ աղէկ կ'աճի։ Այս պատճառաւ քընա քընան եւ անոր մուղը (խիւլասա) չատ ժամանցած է, եւ ջերմին այլեւայլ ձեւերուն մէջ աոէն մարդ կրնայ գործածել զայն։

Ծառերուն բանի չեկող մասերն ալ անպէտ չեն. վառուելով մոխիր կ'ըլլան, եւ մոխիրը կը գործածեն օճառ կամ փոթաս չինողները։

Անտառներուն մեթրի եւ ոսկիի հաչուով տակ ինկող այս նիւթական օգուտներէն աչքերնիս զարձնենք անուղղակի կերպով ղգացուած բայց աւելի ընդարձակ օգուտներուն։

Անտառները խիտ հովերու առջեւ պարսպի կամ պատուարի պէս են։ Մարդիկ եւ տեսակ տեսակ անասուններ անտառներուն մէջ կը պատսպարին, երկրագործութեան բերքերը անոնց հովանւոյն ներքեւ կը չաջողին։ Եթէ քանի մը արտավար արտի հիւսիսի կողմը ցանկ քաչուի կամ կարգ մը փուշ եւ մացառ տնկուի, այդ արտին մէջ բուսած բանջարեղէնները աւելի աղէկ կ'ածին։ Եթէ ծառեր տնկուին, պաչտպանութիւնը աւելի ընդարձակ տեղի վրայ կը տարածուի։ Եւ կարգ կարգ ծառեր տնկուելով մեծ արտեր եւ մինչեւ իսկ դաչտեր կը պաչտպանուին։ Անտառներուն այս ներդործութիւնը Գաղղիոյ մէջ աղէկ տեսնուած է։ Երբ անտառներ կը գտնուէին, երկրին մինչեւ հիւսիսային ծայրը ծովուն մօտ տեղերու մէջ ձիթենի եւ նարնջենի կը բուսնէր կ'աճէր, բայց անտառներուն աւրուելէն հետէ յիչեալ ծառերը հարաւային կողմը միայն կը գտնուին։ Միսթրալ կոչուած հիւսիսային արեւելեան ցուրտ հովը որ առաջ չէր զգացուեր, հիմա ամէն կողմ կը չորցնէ։ Միւս կողմէն, Պիւգայեան Ծոցին կողմերը ծառեր տնկուելով չաջողուած է մեղմացնել ձմեռուան սաստկութիւնը եւ հովերը։ Իտալիոյ հարաւային կողմերը անտառներուն ջնջումը Սիրոդդօ կոչուած սաստիկ տաք անապատի հովին ճամբայ բացած եւ ցանուած բոյսերուն տակաւին չհասունցած չորնալուն պատճառ եղած է։ Իսկ հիւսիսային կողմը, երբ անտառները ջնջուեցան, հիւսիսային հովերը ճամբայ գտան եւ օդը ա՛յն աստիճան փոխեցին որ եգիպտացորենը եւ ուրիշ տաքութիւն սիրող բերքեր այլեւս կարող չեղան հասուննալ։

Ցաւոքի է որ բարձր չէնքերու վրայ երկաթ ձողեր կը տնկուին եւ ձողերը գետնին հետ կապակցութեան կը դրուին, եւ այսպէս էլեկտրականութիւնը կը ցրուի եւ կայծակ չիյնար։ Անտառներն ալ ճիշդ այսպէս չանթ-

արգելներու պաշտօն կը վարեն։ Անոնց վրայ էլեկտրականութիւնը չատ կը հաւաքուի, եւ երբ երկինքը աստիկ որոտայ, բոլորտիքի արտերը եւ ամարանոցները ապահով կը մնան։ Շատ հաւանական է թէ կարկուտը յարաբերութիւն ունի էլեկարականութեան հետ։ Ուր որ անտառ չատ կը գտնուի, հոն կարկուտ չգար։ Իտալիա ալ աղէկ վկայ մըն է։ Հիմա ուր որ աստիկ կարկուտ կ'իջնէ, հոն կարկուտին ինչ ըլլալը անծանօթ էր անտառներուն ջնջուելէն առաջ։

Անտառներուն քիմիական ներգործութիւնն ալ մեծ է։ Բոյսերը եւ կենդանիները օդի պէտք ունին. բայց կենդանիները օդէն թթուածինը կ'առնեն եւ ածխային թթուդուրս կու տան, իսկ բոյսերը ածխային թթուն կ'առնեն եւ արեգակին աղդեցութեամբը բնածուխն ընդունելով թթուածնի կը փոխեն զայն։ Այսպէս բոլոր բոյսերուն եւ մանաւանդ ծառերուն տերեւները մէյմէկ բնալուծական բոլ են, եւ բովի պաշտօն կը վարեն։ Անտառներուն օդը աւելի մաքուր ըլլալուն համար անոնց մէջ օդն կազին չատ գտնուելուն պատճառաւ թոքախտաւորներուն կը յանձնարարուի անտառի օդ ծծել։ Օդին այժմու վիճակին մէջ ածխային թթուն ամբողջ օդին $\frac{1}{2,500}$ մասը կը կազմէ։ Եւ մինչ մէկ կողմէն անասուններուն եւ մարդոց չունչը եւ այրող եւ փտող նիւթերը անոր քանակութիւնը կ'աւելցնեն, միւս կողմէն ծառերը կը պահեն հաւասարակշռութիւնը։ Բայց Ածխաբեր ժամանակամիջոց կամ Դար կոչուած ժամանակները օդը հիմակուընէ չատ մը աւելի տաք եւ խոնաւ եւ ածխային թթուով լեցուն էր։ Այն տաք եւ խոնաւ օդին մէջ բազմաթիւ վիթխարի ծառեր աճեցան, օդը մաքրեցին եւ կենդանիներուն չնչառութեան յարմար վիճակի վերածեցին։ Այն ահագին անտառները ասկէ զատ ուրիշ մեծ ծառայութիւն մըն ալ ըրին։ Եթէ անոնք ամէնն ալ փտէին, նիւթերը դարձեալ օդին մէջ ցնդելով եւ տարածուելով ածխային թթուն երբեք պակաս պիտի չըլլար։ Արդ, փայտերը խոնաւ տեղեր դիզուեցան, եւ հետզհետէ աւազով եւ հողով ծածկուեցան եւ ի վերջոյ հանքածուխի փոխուեցան, եւ հիմա մեզի համար պատրաստ կը սպասեն։ Հաշուուած է թէ 20 մեթր թանձրութեամբ փայտի դէզէ մը հազիւ մէկ մեթր թանձրութեամբ հանքածուխ կրնայ յառաջ գալ։ Աշխարհիս մէջ գտնուած հանքածուխի խաւերը միջին հաշուով իրը երեք մեթր թանձրութիւն ունին։ Կը կարծուի թէ բոլոր աշխարհի մէջ գտնուած հանքածուխի խաւերուն միջին ընդարձակութիւնը իրը 800,000 քառակուսի հազարամեթր է։ Երեք երեք մեթր թանձրութիւն հաշուելով՝ կ'ընէ 2,400,000,000,000 խորանարդ մեթր հանքածուխ։ Այսչափ հանքածուխը 20պատիկ ծառերէ արտադրուած ըլլալու է։ Եւ եթէ համարինք թէ ամէն մէկ ծառէն (ճոխ հաշուով) 6,000,000 մեթր փայտ կ'ելլէ, ուրեմն այդչափ հանքածուխի համար 80,000,000,000,000 ծառեր լուսած, մեծցած եւ մեռած են։ Եթէ միջոցներն ալ երեքական մեթր հաշուենք, յիշեալ հանքածուխի խաւերուն վրայ անտառի իրը հազար սերունդներ ժամանակ անցուցած են։ Ալ թողունք տարիներ հաշուելու գործը։ Մէկ խորանարդ մեթր հանքածուխը իրը $3\frac{1}{2}$ տակառաչափ կը կշռէ։ Աշխարհիս մէջ հանուած հանքածուխին քանակութիւնը տարին իրը 370,000,000 տակառաչափ է, բայց մէկ տարուան մէջ հանուածը 1,000,000,000 տակառաչափ ըլլայ անդամ, այժմ դոյութիւն ունեցող հանքերը մեզի 3,600 տարուան կը բաւեն։ Թէ անկէ ետքը ինչ պիտի ընենք, այն ատեն կը խորհինք։

Անտառներուն խոնաւ օդը անհպատ է ոեւէ միքրոպներու տպրելուն, ուստի անտառաբնակներուն չեն կրնար ներգործել հնամաշի եւ ժակտամաշի նման հիւանդութիւններ։ Այն ջուրերը որ դուրսը քիչ ժամանակէն կը նեխին, եթէ անտառներու եւ ծառաստաններու մէջ ըլլային, տարիներով պիտի կրնային մաքուր մնալ։ Այն ճահիճներուն մէջ ուր ջերմը սառակութեամբ կը տիրէ, եթէ ծառեր տնկուին, օդը կը փոխուի, քանի մը օրուան ծաղիկին անգամ օգտակար աղդեցութիւնը տեսնուած է։

Անտառները չատ կը ներգործեն օդին տաքութեան եւ խոնաւութեան վրայ։ Ամէն ապրող արարած ջերմութիւն կ'արտադրէ։ Ծառերը բացառութիւն չեն։ Անոնց ջերմութիւնը թէպէտ ամառը կենդանիներուն պակաս կ'ըլլայ, ձմեռը աւելի կ'ըլլայ, եւ անտառին օդին կը ներգործէ։ Ծառերուն տակը թափուած տերեւները եւ ոստերն ալ գետնին ծածկոցի կամ վերմակի տեղ կը ծառայեն։ Ուստի սաստիկ ցուրտի ժամանակները մինչ բաց արտերը մէկ մեթր եւ կամ աւելի՛ խոր կը սառին, անտառներուն մէջ գետնին երեսէն հազիւ քիչ մը վարը սառած կ'ըլլայ, եւ եթէ ձիւն տեղացած է, երբեք սառած չըլլար։ Ընդհակառակն ամառուան եղանակին՝ անտառները չրջակայ տեղերէն աւելի զով կ'ըլլան։ Պատճառներէն մին չուքն է. ուրիշ պատճառ մը տերեւներէն արձակուած խոնաւութիւնն է։ Արմատները գետնին մէջ չրջան ընող ջուրերը կը ծծեն եւ ծառին երակներուն միջոցաւ տերեւներուն կը հաղորդեն։ Տերեւներուն մէջի խողովակները արեգակին ներգործութեամբը հիւթերը ծառը սնուցանելու յարմար վիճակի կը հասցնեն։ Իսկ աւելորդ ջուրերը տերեւներուն վրայ մանաւանդ անոնց ներքեւի երեսին վրայ գտնուած հազարաւոր չնչառութեան ծակիկներէն դուրս կ'արձակեն։ Երբ այս ջուրերը կը չոգիանան, չրջակայ օդէն ջերմութիւն կը քաշեն եւ անոր զովանալուն պատճառ կ'ըլլան։

Որովհետեւ անտառները հովանաւորեալ եւ զով են, օդին յառաջ ելած խոնաւութեանը դիւրաւ խտանալուն պատճառ կ'ըլլան։

Ծովը թորիչ գործիք մըն է, ամպերը ջուր առնող գլոբեթ մըն են, հովերը փոխադրիչ խողովակներ են, եւ անտառները պաղեցնող աման են։ Թերեւս դուրսը տարուան մը միջոցին տեղացած անձրեւին քանակութիւնը հաւասար ըլլայ անտառին մէջ տեղացածին, բայց սա երկու տարբերութիւնը կայ որ, նախ՝ մինչ դուրսը մասնաւոր եղանակներու մէջ կ'անձրեւէ եւ ուրիշ ատեններ երաշտութիւն կ'ըլլայ, անտառին մէջ ամբողջ տարուան միջոցին փոքր ի չատէ խոնաւութիւն կ'ըլլայ։ Երկրորդ՝ դուրսը իջնող անձրեւը, մանաւանդ ամառնայինը, հողին երեսը կը ծեծէ, կը կարծրացընէ եւ այլեւս ներսի կողմը չթափանցելով երեսէն կը վազէ կ'երթայ գետերը եւ վտակները կը թափի, եւ չատ օդուտ չմատակարելով կ'երթայ ծովը։ Բայց անտառներուն համար այսպէս չէ բանը. անձրեւը ո՛րքան սաստիկ իջնէ, ծառերուն ոստերուն եւ տերեւներուն կը զարնուի եւ մանր կաթիլներու ձեւով գետին կ'իյնայ։ Գետին ինկած ժամանակը գետինը ծածկող խոտերը, չոր տերեւները եւ ճիւղերը բազմաթիւ սպունգներու պէս միլիոնաւոր անյագ ըմբաններ բանալով եկածը կ'առնեն։ Եթէ բաց տեղեր գտնուելով անոնց վրայ ինկող կաթիլները փախչիլ ուզեն, ծառերուն հազարաւոր արմատները որ ամէն կողմ երկնցած են, ճամբան կը կարեն եւ ջուրը կը հարկադրեն գետինն անցնիլ։ Ձիւնն ալ այսպէս կ'ըլլայ։ Դուրսը տեղացող ձիւնը չուտ կը հալի եւ ջուրը չատ կը կորսուի. իսկ անտառներուն մէջ չատ ձիւն կուգայ մէյմը խոնաւութեան պատճառաւ, մէյմ'ալ չատ արեւ չմտնելուն պատճառաւ ձիւնը կամաց կամաց կը հալի եւ չկորսուիր։ Ձիւնին մէկ պաշտօնն է ներքեւը գտնուած իրերը ցուրտէն պահպանել, միւս պաշտօնն է օդին խոնաւութիւնը խտացնել եւ ծծել։ Այսպէս կ'աւելցնէ գետնին ջուրը։ Աղբիւրներուն համար մէկ կշռորդ ձիւնը մէկ կշռորդ անձրեւէն չատաւոր է։ Ծառերուն արմատը ջուրին գետնին խորերը տարուելուն միջոց կ'ըլլայ։ Այսպէս, ջուրի այն աղբիւրները որոնց վրայ անտառ կը գտնուի, համաբեր թէ ամբողջ տարուան մէջ անընդհատ կը վազեն եւ երբեք չեն կտրիր։ Այդ աղբիւրներէն ծագում առնող գետերը եւ վտակները ամառ ձմեռ չատ տարբերութիւն չեն ունենար։ Հռոմայ Յուլիանոս կայսեր յամի Տեառն իբր 360ին գրածին համեմատ՝ այն ժամանակ ամբողջ Գաղղիա անտառ էր, եւ Փարիզէ անցնող Սէն գետին ջուրին բարձրութիւնը միօրինակ էր ամառ ձմեռ, մինչ հիմա ջուրին յորդած եւ նուազած ժամանակներու խորութեանց տարբերութիւնը իրը տասը մեթր է։ Տարբերութիւնը այսչափ չէ միայն։ Միօրինակ վազող հոսանքը կամաց կամաց կը վազէ եւ բարակ հողեր հետ տանելով երկրագործութեան համար դալարագեղ եւ բերրի դաշտեր կը պատրաստէ։ Բայց անտառազուրկ լեռներէն խուժող գլորող գետերը եւ հոսանքի ալիքները իրենց առջեւ ելլող ամէն բան կը քշեն կը տանին, աւերկութիւններ կը գործեն, իսկ ինչ որ չեն տանիր, խիճերու եւ աւազներու ներքեւ կը մնան։ Հոս պզտիկ հաչիւ մը ընենք, ոչ թէ անտառներուն վրայ տեղացած անձրեւներուն քանակութիւնը այլ՝ անոնց օգտակարութիւնը ցուցնելու համար։ Դիցուք թէ հաւասար մեծութեամբ երկու գետեր կան, որոնց իւրաքանչիւրին աւազանը 100,000ական քառակուսի հազարամեթր տարածութիւն ունի, մէկը բոլորովին անտառներով ծածկուած, եւ միւսը լերկ։ Երկուքին վրայ ալ հարիւր օրուան մէջ դիցուք թէ հարիւր հարիւրդարմեթր անձրեւ իջնէ, որ ըսել է թէ իւրաքանչիւրը 100,000,000,000 տակառաչափ ջուր ընդունած պիտի ըլլայ։ Այս ջուրին $\frac{2}{10}$ը գետնին ներքեւը կը կորսուի։ Անտառներով ծածկուած աւազաններուն $\frac{2}{10}$ ջուրն ալ երեսէն վազելով, յիշեալ հարիւր օրերու միջոցին քիչ մը յորդել կուտայ գետին, $\frac{1}{10}$ն ալ չոգիանալով կը կորսուի։ Իսկ մնացած 50,000,000,000 տակառաչափ ջուրը աղբիւրի դեր կատարելով՝ ամբողջ տարուոյն մէջ համարեա թէ հաւասարապէս կը բաշխուի այս եւ այն գետերուն եւ վտակներուն։ Ուստի 265 օրուան մէջ օրը իրը 188,000,000 տակառաչափ եւ 100 օրուան մէջ ալ օրը 208,000,000 տակառաչափ ջուր կը վազէ։ Իսկ անտառազուրկ աւազանին ջուրին $\frac{5}{10}$ը երեսէն կը վազէ, $\frac{2}{10}$ը կը չոգիանայ, 265 օրուան մէջ՝ օրը 38,000,000 եւ 100 օրուան մէջ օրը 288,000,000 տակառաչափ ջուր կը փոխադրուի։ Աւստրալիոյ ընդարձակ

դաչտերը անտառէ զուրկ են. չատ անձրեւ եկած ժամանակ չաճախ հոսանքը կը տանի ոչխարի եւ արջառի հօտերը, իսկ ամառը միեւնոյն հօտերը միեւնոյն տեղին մէջ ա-ռանց ջուրի կը մնան։

Թէ անտառներուն ջնջումը աղտեցութիւն կ'ընէ անձրեւներուն եւ աղբիւրներուն վրայ, չատ անգամ ուղղակի փորձով հաստատած է հոս չատանանք քանի մը օրինակներով։ Սբ. Հեղինէ կղզւոյն անտառներուն ջնջման պատճառաւ չաճախ երաչտութիւն պատա-հած է հոն։ Մարիշըսի մէջ 1852ին չաքարեղէզ տնկելու ակսուեցաւ, ուստի չատ ան-տառներ կտրուեցան։ Հետեւանքն այն եղաւ որ երբեմն երաչտութիւն երբեմն ջուրի սաստիկ հոսանքներ պատահեցան։ 1871ին ակսուեցաւ հոն 1,000,000 ծառ տնկել, եւ ահա նորէն ակսան աղտոր եւ կանոնաւոր անձրեւները։ Երբ 1815ին Համբարձման կղզին Անգղիացւոց անցաւ, ոչ ծառ կար հոն եւ ոչ ջուր, ուստի դինուորներուն համար մեծ աչխատութեամբ անձրեւի ջուր կը հա-ւաքէին։ 1843ին մեծ դժուարութեամբ ակսան ծառեր տնկել։ Հիմա 40–50 տեսակ ծառ կը դտնուի յիչեալ կղզիին մէջ, եւ այնպիսի առատ ջուրի աղբիւրներ երեւան եկած են որ, ոչ միայն իրենց համար բա-ւական ջուր ունին, այլ՝ անցնող նաւերուն ալ ուղուածին չափ պատուական եւ թարմ ջուր կրնան տալ։ Ասոր նման ուրիչ չատ տեղերու մէջ ալ անտառներուն ջնջուելուն վրայ ջուրերուն պակսիլը եւ նորէն տնկուե-լուն վրայ դարձեալ աւելնալը հաստատուած է։

ԲԻԻԵՌԱՑԻՆ ԱՐՋ

(Զօր. Է. Ո–. Կէյլ, Մէսոպոտ Նահանգաց Քանակին)

Արջու ընտանիքին չրակեցաղ անդամը անոր ամենէն զօրաւոր, ամենէն խոչոր եւ ամենէն հետաքրքրաչարժ տեսակն է։ Մուշ-տակին գոյնը, որ դեղեցիկ արծաթագոյն ճերմակ է Արջային գարնան մէջ, պատճառ է անոր ճերմակ արջ կոչուելուն, բայց Բե-ւեռային արջ անունը ամենէն յարմար կը թուի, վասն զի ուրիչ արջ չկայ Ար-ջային Գօտւոյն մէջ։ Մինչ անոր օրօ-րուն քալուածքը լայն հետքեր կը թողու Ասիոյ եւ Ամերիկայի ցամաքներուն հիւսի-սային եզերքներուն վրայ, սակայն այս կեն-դանիին սիրական որսավայրերն են մանա-ւանդ սառնապատ գաչտերը կամ փարրիի, Սփիցպէրկի եւ Ֆրանց Եոզէֆի արչիպելա-գոնները, եւ Կրէնլանտիոյ ցամաքը չրջա-պատող կղզիները։

Բեւեռային արջը զարմանալի հակադրու-թիւններ ունեցող կենդանի մըն է։ Անոր մուշտակին ձիւնաթոյր սպիտակութիւնը չատակ կերպով աչքի կը զարնէ անոր ցուրկին եւ ճիրաններուն սեւութեան հակադրուելով։ Կարճ խօսքով, անոր բոլորակ ականջները չատ դուրս կը ցցուեցնեն անոր երկար պլուխը եւ պարանոցը։ Անոր բարակ եւ փոքրիկ ապին կը թուի թէ ծաղրելի ծայր մըն է ահագին ազդրերուն, որոնք կը համեմա-տին վիթխարի ակռաներուն եւ հուժկու թաթերուն հետ միասին։ Այս հակադրու-թիւններէն ոմանք չատ տկար են բռնուած եւ դերուածներուն վրայ, որոնց ապրելուն անբնական մեթոտները ի հարկէ կը փոխ-խեն անոնց առանձնայատկութիւնները։

Ամենէն հիւսիսային լայնութիւնը ուր արջու հետք դտնուած է Տեղակալ Լոքուտին տեսածն է, Գլուխ Պէնէթի մօտ 83 աս-տիճան 3 վայրկեան դէպ հիւսիս. եւ զար-մանալին սա է որ այս կենդանին դէպ հիւ-սիսային արեւմուտք կը ճամբորդէր։ Երբեմն երբեմն բեւեռային արջ մը լողացող սառոյցի վրայ առատ որսով յղիանալէ ետքը հոսան-քէն կը տարուի հեռու՝ հարաւային լայնու-թիւնները, եւ այսպէս այս տեսակ արջեր կը հասնին Լապրատորի ծովեղրները եւ Հըտսընի Ծոցին հարաւային ծովափունքը, կամ վերջապէս իրենգրէնք կը դանեն Հիւ-սիսային Ատլանտեանի մէջ երբ իրարմէ բաժնուած ծովասառները կը հալին հուսկ ուրեմն։

Երկար ժամանակէ հետէ կ'ըսուէր թէ այս արջերը չեն կրնար լողալ չատ հեռու եւ արագ, — գաղափար՝ որ անտարակոյս ծա-գում առած է անոնց չարժումներուն կոպ-տութենէն, — բայց հիմա կ'ընդունուի թէ կենդանին դրեթէ երկակենցաղ է։ Փէյըր կ'ըսէ թէ անդամ մը չորս մարդիկ չկրցին նաւակ մը բաւական արագ թիավարել որ երկու լողացող արջերէն մէկը բռնէին։ Նա-ւապետ Սէպին, Պարրօ Նեղուցին մէջ որ քառասուն մղոն լայնք ունի, տեսաւ արջ մը որ արագութեամբ կը լողար։ Նաւէն սառոյց չէր երեւնար, եւ պարագաները կը թուէին ցուցնել թէ կենդանին նեղուցին մէկ եզրէն միւսը կ'անցնէր։

Ամենէն կանուխուան բեւեռային արջերը որոնց վրայ պատմուած է, յամի Տեառն 880ին Իսլանտայէ Նորվեկիոյ Թագաւորին ղրկուածներն են։ Թագաւորը բարիքնե-րով բեռցուած նաւ մը տուաւ էդ արջու մը եւ անոր երկու ձագերուն փոխարէն։ Անկէ երկու դար ետքը Տանիմարքայի Թագաւորը կրէնլանտիայէ բերուած ճերմակ արջու մը փոխարէն տուաւ նաւ մը, ստակ եւ ասկի մատանի մը։ Սակայն կը պատմէ թէ Իսլայֆ Իսլանտիոյ եպիսկոպոս անուանեցաւ 1056ին փոխարէն ճերմակ արջու մը ղոր ղրկեց Քէյսար Հէնրիքի։

Անգղիոյ մէջ բեւեռային արջու պատմու-թիւնը կը հասնի մինչեւ Հէնրի Գ.ի իչխա-նութենէն վեց դարէ աւելի առաջ։ Այս Թագաւորը ճերմակ արջ մը բերել տուաւ Նորվեկիայէ։ Կը տեսնուի որ այս կենդանին պահելու համար մեծ ծախք մը չէր ծանրա-նար արքունի դանձուն վրայ, վասն զի եր-կու դրութիւններ գտնուած են, որոնց մէջ Թագաւորը Լոնտոնի նահանգապետին կը հրա-մայէ «օրական վեց բէննի ծախսել Լոնտոնի Աչտարակին մէջ գտնուած մեր ճերմակ արջը կերակրելու համար։» Ուրիչ դրութիւններէ կը հասկցուի թէ ցուկապ մը եւ երկաթեայ չղթայ մը կ'անցուէր անոր՝ հասարակ պա-րագաներու մէջ, նաեւ երկար չուան մը որպէս զի չփախչի Թէյմզի մէջ ձուկ որսա-լու միջոցին։

Ի հնումն չափազանց բարձր գին կ'արժէր ծովարջին մորթը, բայց հիմա Նորվեկիոյ մէջ դուն ուրեք տասնըհինգ տոլարէ աւելի կ'ար-ժէ։ Նոյն իսկ արջը որ ժամանակաւ ար-քայավայել ընծայի արժանի կը համարուէր, հիմա առեւտրական հասարակ ապրանքի աստիճանին իջած է, եւ կրնայ ստացուիլ քանի մը տասնեակ տոլարներով իբրեւ ա-ռարկայ ցուցադրութեան։

Արջային խուղարկուներու բեւեռային արջուն վիթխարի մեծութեան նկատմամբ պատմածներուն հաւատ չեն ընծայեր չա-տեր։ Ասոնց զաղափարները հարկաւ աղտե-ցութիւն կը կրեն բռնուած եւ դերուած արջերուն երեւոյթէն, որոնք չեն զարգա-նար եւ պզտիկ մնացած են։

Կը թուի թէ կանոնաւոր չանք մը եղած չէ ստուգելու համար թէ մինչեւ ո՛րքան խոչորութիւն ունին որսորդներուն սպան-նած արջերը, բայց Սըր Ճոն Րոս չափեց տասնըվեց արջեր Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ ի Պութիա Ծելիքս սպաննուած, որոնց ինքը արու էին եւ ետիքը՝ էգ։ Արուներուն ցուռ-կէն մինչեւ ագիին ծայրը 94 մատնաչափ էր, իսկ էգերունը՝ $78\frac{7}{10}$ մատնաչափ։ Ամենէն խոչոր արջին երկայնութիւնը $101\frac{1}{2}$ մատ-նաչափ եկած է, եւ ծանրութիւնը՝ 1,028 լիպրա, բայց կենդանիին նիհար վիճակին մէջ։

Ամենէն խոչոր արջը զոր ես անձամբ տե-սած եմ, Պէրինկայ Ծովուն մէջ սպան-նուածն է, որուն մորթը առաւ Ծերակու-տական Ֆրայ, ի Մէյն Նահանգ։ Երկայնու-թիւնն է 9 ոտնաչափ 7 մատնաչափ, բայց ի ագիէն որ երկու մատնաչափ է, եւ առջեւի սրունքներուն ճիչդ եռեւէն չափուելով մարմնին չրջագիծը 10 ոտք է։

Գիտուն հետազօտիչէ մը նկարագրած ա-մենէն խոչոր արջը մին էր այն չատ մը արջերէն զորոնք սպաննեց Լայ Սմիթհէ արչաւախումբը որ նաւաբեկութիւն կրեց Ֆրանց Եոզէֆ արչիպելագոսին հարաւարեւ-մտեան մասին մէջ 1881–2ին։ Տր. Ո. Է. Նիլ, արչաւախումբին ընախոյզ անդամը, կ'ըսէ թէ արջերէն ոմանք չատ խոչոր էին, եւ թէ անոնցմէ մին 11 ոտք երկայնութիւն ունէր բայց ի ագիէն։ Ուրեմն բանաւոր պատճառ չկայ չհաւատալու Տը Վիրի բա-ծին թէ 1597ին Նովա Զէմպլայի մէջ արջ մը սպաննուեցաւ որ 12 ոտնաչափ երկայնու-թիւն ունէր, թերեւս ագին ալ մէկտեղ հաչուելով։

(Շարունակելի)

ԿԵՆԴԱՆԵԱՑ ՄԹԵՐԴՆԵՐԸ

«Կենդանիները Սոլո Ժամանակ» խորագրով դրութեան հեղինակը Լոնտոնի Սկե-ըՊեյնըը հանդէսին մէջ կ'ըսէ, Եթէ քննենք բուսակեր կենդանիներու չատին հաւաքած պաչար-ները, կը դտնենք որ «չատ հետաքրքրա-չարժ նմանութիւն մը ունին անոնց ուտես-տին։ Ամէնն ալ խտացեալ ձեւին մէջ եղող բուսեղէն ուտեստներով կ'ապրին — բնա-կան չաքարեղէններ որ չատ դիւրութեամբ կը մթերուին։ Օրինակի համար. մեծ տար-բերութիւն կայ նապաստակին խոտի ձեւով կերած անուղղին ծաւալին եւ նոյն քանա-կութեամբ դեյցութեան մը մէջղեղ ղոր ակիւռը կ'ուտէ, ղոր օրինակ կաղինի միջուկը կամ դեղձի մը կորիզը որ մասնաւոր պատ-րաստութիւն մը ունին։ Դրեթէ բոլոր մթերող կենդանիները խտացած կերա-կուր՝ կ'ուտեն, ընդհակառակն անոր կերակուրը մեծ աչխատութեամբ ձեռք կը բերուի ի սկզբան, եւ բաւական չոգնութեամբ կը մթերուի ձեռք բերուելէն ետքը։ Շնչրին ձմեռը ծառի կեղեւով կը սնանի։ Որովհետեւ ապահով չէ եւ չաճախ անկարելի է այդ կենդանիին հա-մար՝ ջուրէն դուրս ելլել երբ սառ կապած է ջուրին երեսը, նա փայտի կտորներ կը մթերէ ջուրին տակը, դանոնք երկայնքովը կարելով եւ մակերեսէն վար կը քաչէ դանոնք եւ չատակը կը հասուսէ քարերով եւ տիղմով։ Շնչրիին այս դործը խոտ հաւաքելէն աւելի դժուարին է։

ԱՂՕԹՔԻ ՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

Աստուածոյ Խօսքն ի տղայոց

Բնութեան մէջ մարդկային փափաքը լեցընող ու տեսութեան հաճելի եղող եւ իմաստուն ընդ սնապատած առարկաները չատերուս ուշադրութիւնը ու սէրը այն աստիճան գրաւած են, որ կը խորհինք թէ՝ աստնք են միայն ու մի միայն միջոց ուրախութեան եւ կատարելութեան, ինչպէս եղաւ մեր նախամօրը Եւային։ Բայց վերջապէս փորձով տեսնուեցաւ թէ՝ «Մարմնոյ ցանկութիւնը ու աչաց ցանկութիւնը եւ աս կեանքիս ամբարտաւանութիւնը, Հօրմէն չէ՝ հապա այս աշխարհէս է։ Աշխարհս ալ կ'անցնի, անոր ցանկութիւնն ալ։» Որչափ որ Աստուծոյ Խօսքը ու մարդկային փորձառութիւնը ցուցուցած է թէ՝ աշխարհի սիրոյ առարկաներն հաստատուն ու տեւական բաներ չեն եւ ոչ ալ կարող են ներքին ու կատարեալ ուրախութիւն տալ, այսու ամենայնիւ՝ դեռ մեր ուշադրութիւնը ու սէրը պէտք եղածին պէս դարձած չէ՝ այն էական բանին, որ մեր հոգւոյն կեանք ու մեր սրտին կատարեալ բերկրութիւն կու տայ. ինչպէս եղաւ Սաղմոսերգուին՝ որ երգեց. «Ո՞րչափ կը սիրեմ քու օրէնքդ, ան էամէն օր իմ մտածութիւնս։» «Տէրոջը օրէնքը կատարեալ է, հոգին կը նորոգէ. Տէրոջը վկայութիւնը ճշմարիտ է, տգէտը իմաստուն կ'ընէ։» Այո, ամէն ոք՝ որ Աստուծոյ Խօսքին զօրութիւնը ու ազդեցութիւնը ընդունած է՝ միշտ ու ամէն պարագայի տակ զայն կարդացած ու խորհրդածութեան եւ սիրոյ առարկայ ըրած է, ու որչափ որ կարդացած է՝ այնչափ աւելի անոր քաղցրութիւնը ղգացած ու սիրովը լեցուած է, որ երբ ձեռքը կ'առնէ զայն՝ մարգարէին պէս կ'ուզէ որ ուտէ։ Զի այսպէս ընելու չատ պատճառներ կան, բայց ես միայն անոնցմէ մի քանին պիտի յիշեմ հոս։

Ա. Այս ճերտը մարդկային նեղտին ու բնական վճռակը կը նկարագրէ։ «Ահա ես անօրէնութեամբ ծնայ, ու իմ մայրս մեղքով յղացաւ զիս։» Սաղ. ՃԱ. 5։ «Որ տեսնօք մենք աչքերնիս ալ անոնց մէջը կը պատեհինք մեր մարմինին ցանկութիւններովը, եւ մարմինին ու միտքին ուզածը կը կատարէինք, եւ բնութեամբ բարկութեան որդիք էինք՝ ինչպէս ուրիշները։» Եփես. Բ. 3։

Բ. Աստուծոյ Խօսքը կը յայտնէ ընդ այս վճռակը մարգոյն կորնծանութեամբ ու Աստուծոյ պղծելի է։ «Աստուած արդար դատաւոր է, ու Աստուած մեղաւորին ամէն օր բարկացած է։» Սաղ. է. 11։ «Եւ անատեսը անոնց յայտնապէս պիտի ըսեմ թէ ես քենաւ ձեզ չեմ ճանչնար. մեկզի դացէք քովէս դուք որ անօրէնութիւն կը գործէիք։» Մատ. է. 23։

Գ. Մարդն Աստուծոյ արդար բարկութենէն ու այս վճռակէն աղաչելու ոչ ճամբան ցուցընող ճերտն այս է։ «Ծիտուս ըսաւ անոր, ես եմ ճամբան ու ճշմարտութիւնը եւ կեանքը. մեկը Հօրը քով չգար, եթէ ոչ ինծմով։» Ցովհ. ԺԴ. 6։ «Որ մահը խափանեց, եւ ի լոյս հանեց կեանքը ու անմահութիւնը աւետարանին միջոցովը։» Բ. Տիմ. Ա. 10։

Դ. Մարդուն ապերջանն նպատակը ու էլեւաբ վախճանը յայտնելը ընդ ճերտն այս է։ «Պատասխան տուաւ անիկա ու ըսաւ. Քու Տէր Աստուածդ սիրես քու բոլոր սրտէդ ու քու բոլոր անձէդ եւ քու բոլոր զօրութենէդ ու քու բոլոր միտքէդ, եւ քու ընկերդ ալ քու անձիդ պէս։» Ղուկ. ժ. 27։ «Աստուծոյ ու Հօրը քով մաքուր ու անարատ կրօնասիրութիւնը աս է. որբերուն ու որբեւարիներուն տես երթալ իրենց նեղութեանատենը, ու անձը անարատ պահել աշխարհէն։ Յակ. Ա. 27։

Ե. Նեղութենէն դէպ կը փախչիլ ու կը սորվեցնել ընդ՝ դէպ պատահած նեղութիւնը օտար բան մը չէ, այլ ընդ հոգւով ընդերցնելը ու հաստատով Աստուծոյ մտածելը դէպ դիջոյն է։ «Սիրելիներ, օտար բան մի՛ սեպէք ան նեղութեան բորբոքը, որ ձեզ փորձելու համար կ'ըլլայ, որպէս թէ օտար բան մը ձեզի հանդիպած է։» Ա. Պետ. Դ. 12։ Ինչու որ դիտենք թէ նեղութիւնը համբերութիւն կը գործէ։» Հռով. Ե. 3։ «Աղէկ եղաւ ինծի որ վշտացայ, որպէս զի քու կանոններդ սորվիմ։» Սաղ. ՃԺԹ. 71։

Զ. Աստուծոյ մարդոյ հեռ ունեցած ներքին ու անխափանելի յարաբերութիւնը կը յայտնէ։ «Ես որթն եմ ու դուք ճիւղերն էք. ան որ իմ վրաս հաստատուած է եւ ես անոր վրայ, անիկա չատ պտուղ կը բերէ։» Ցովհ. ԺԵ. 5։ «Մէկ է Աստուած եւ ամենուն Հայրը, որ ամենուն վրայ ու ամենուն հետ եւ ձեր ամենուն մէջն է։» Եփես. Դ. 6։

Ուրեմն ո՛վ իմ անձս՝ քանի որ ունիմ այս պատուական դիրքն ի ձեռին, այլեւս ի՞նչ կը փնտռեմ աշխարհիս վրայ, ինչո՞ւ այս տեսանելի ու անհաստատ առարկաներն իմ սէրս եւ ուշադրութիւնս դրաւած, փնտռել կու տան հոս կատարեալ ու մնայուն երջանկութիւն, քանի որ մինչեւ ցարդ ոչ ոք գտած է ու պիտի գտնէ։ Ուստի սէրդ դարձուր այն բաներէն ու դիրքերէն որ անպիտան ու ոչինչ են, սիրէ Աստուծոյ Խօսքը, յարէ անոր եւ անոր քաղցրութեամբը լեցուած ըսէ Սաղմոսերգուին հետ, «Ո՞րչափ քաղցր է քու խօսքդ իմ քմացս, մեղրէն աւելի անուշ է իմ բերնիս։» Զի անով «ուսուցիչներէս աւելի հանճարեղ,» «ծերերէն աւելի խմաստուն եղայ։» Ի մի բան, «Բոլոր գիրքը Աստուծոյ չունչն է, եւ օգտակար է սորվեցնելու, յանդիմանելու, չիտկելու ու արդարութեան խրատելու համար. որ Աստուծոյ մարդը կատարեալ ըլլայ՝ ամէն բարի գործքերու պատրաստուած։»

Խարբերդ Տ. Ա. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Մայիս 18/30, 1898

ՔՐԴԵՐԷՆ ԱՌԱՔՆԵՐ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆՈՑՆԱՑԱՆԳԵԱԼ

Կը փութամ այժմ տակաւութեամբս փոքր փայլ մը տալ Քրդերէն լեզուի, անոր մէջ գործածուած ռամկական առածներէն մի քանիներն երեւան հանել Հայերէնի գրերով, եւ անոնց ներքեւ իւրաքանչիւրին Հայերէն թարգմանութիւնն ալ դնել. սակայն Հայերէնի նորուսոյց ոճերուս համար մասնաւոր ներողութիւն ու յանդգնութիւն կը հայցեմ յարգոյ ընթերցողներէն (*)։

1. Գանիա 'տսիլ
   Նապտ մոսիլ։
   Մի աղբիւր արդար
   Զուներնար գաղար։

2. Տէ պըպին,
   Տօթէ ուտրին։
   Մայրը տեսնես
   Աղջիկն բերես։

3. Հոթա ժիր պուամ
   Ղղ բիր պուամ։
   Մինչ խելքս տեղն անցաւ
   Կեանքիս չափն անցաւ։

4. Մոզտ սորէ քոսա
   Նապտ սորէ փըսէ փըսա։
   Մի զրպարտեր այլոց որդին
   Որ չվարակի քո սերունդին։

(*) Քրդերէն լեզուն Հայերէն տառերու վերածելու համար տակաւին պակսելով մի քանի հնչումներ որոնց տեղը արդէն գործածուած են մի քանի նշաններ Քրդերէնի տպուած Ալեւտարանի և Երգարանի մէջ, զորս ահա հոս ևս կը նշանակեմ ի դիւրութիւն Ա-եռ-Բէրէի ընթերցողաց։

(Ղ կամ ռ), ծուռ աբ՝ ա ին ծիչդ հակառակ ձայնը հնչուելու է։

(՝) Այն բոլոր տի, աի և ըի վրայ դրուելով Տաճկերէն չ ի ձայն կը հանէ։

(ֈ) գի վրայ դրուած միջակէտը Տաճկերէն գաջի ձայն հանելու համար է։

5. Դու կիւլ պի կիւլա ձօրի,
   Պըպըչքուվի լալուկէ ժօրի,
   Հոթա վապուլ ամրէմ՝ պէօրի։
   Թէ վարդ ըլլաս ձօրի գիւղին
   Կախուիս տունկիդ վերի ճիւղին՝
   Մինչեւ բուսար
   Վախճանս տեսար։

6. Նա հէժամա լըպաք կանըմ,
   Պը խալֆէ փովա տքանըմ։
   Չեմ արժեր քան գորեան հատիկ
   Ծաղր առնեմ ամէն մարդիկ։

7. Հօ'սթա Նոճար,
   Ռապտ ռունէ ուտքա հորճար,
   Տալիլ եոքա, տարկան հուլար։
   Վարպետ Նաճար,
   Առջուալ պէս ել քո չունչ առ,
   Ցոյսը մէկ է, դուռը հազար։

8. Տըլէ տիա պուլտուտվա,
   Տըլէ ուտլտտա պչիավա։
   Մայրերուս սիրտ զաւկաց հետ,
   Զաւկաց սիրտը լերանց հետ։

9. Բըժիա, ոըժիա։
   Եփաւ, թափաւ։

10. Քի պմալ ու հալտ,
    Ղու պաբ ու խալտ։
    Ով որ ունի ինչք ու տեղ,
    Նա մարդ ունի ամէն տեղ։

11. Հոքիմ մարտմա,
    Փարտա մալհամա։
    Բժիշկ իզձ մ'է անժուժելի,
    Իսկ տակը դեղ բուժելի։

12. Ըրհ զիզտ,
    Նոճա փիտտ։
    Հոգին է հեղ համբերատար,
    Իսկ անձ անյագ չունի զաղար։

13. Ժը քի դէ, լէ դէ,
    Ժը քի նաէ, լէ նաէ։
    Կարողին բան կը վայելէ,
    Անկարողին անվայել է։

14. Մահտ ու մըչք
    Պունտ խուրչք։
    Օձ եւ մկնիկ
    Եղան քուրիկ։

15. Նանէ խօ տիօմ պ'ավէ,
    Մընտիաքտոսի մըն նավէ։
    Հացս կ'ուտեմ զուտ ջրի հետ,
    Ցոյս չեմ դներ մարդոց անպէտ։

16. Հինդտրա հին մոզտ,
    Դտ հին գըր ժ'պիր մոզտ։
    Երես չըտաս որքան կըրնաս,
    Սորվեցուցածդ ալ չմոռնաս։

17 Տըղ ժ'տրզա տրզի,
   Ղրտ տզման լորըզի։
   Գողը գողէն գողացաւ,
   Երկիր երկին սարսեցաւ։

18. Դրչթ պըգտ ժը ասաս
    Քօ նոզի ուաստուաս։
    Բանին հիմը հաստատ թող
    Որ չունենաս կասկած դող։

19. Քոսի խէրէ
    Նայտ տէրէ։
    Ոչ մի տէր բարիքի
    Կ'երթայ աղօթքի։

20. Սալ պը սալ
    Խօզի պ'քաւ։
    Տարուէ տարի
    Հերու բարի։

Խարբերդ–բաղմաչէն ՂԱԶԱՐ ՏԵՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Մայիս 13/1, 1898

Երիտասարդաց կիրակնօրեայ աղօթքի ժողովը կը սկսի ժամը 8ին (Ը. Թ.) պայծառ Հաւատի մատրան մէջ։ Խորհրդածութեան նիւթն է, «Ղու ընկերդ սիրես քու անձիդ պէս։» Գաղ. ե. 14։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ, Սէլսպըրկի արարողութենէն ետքը Իտալական դեսպան Մ. Փանոա պատիւ ունեցաւ առանձինն ներկայանալու վեհ. Սուլթանին։

Երեքշաբթի Գերմանական դեսպան Պառոն Մարշալ արձակուրդով Պերլին մեկնեցաւ։ Իր մեկնումէն առաջ Իմթիյազի պատուանշանին օսկի եւ արծաթ չքացրամներն ընդունեցաւ։

Ե. Զօրաբանակի հրամանատար Ապտուլլահ փաշա հրաման ընդունեց եէմէն երթալ է. Զօրաբանակին հրամանատարութիւնն ստանձնելու։ Հադդը փաշա, որ վերջերս Թեսալիոյ բանակին մէջ հատուածապետի (ֆէրիդ) պաշտօն կը վարէր, պարապ մնացած Ե. Զօրաբանակին հրամանատար կարգուեցաւ, եւ անմիջապէս կ'ուղեւորի Դամասկոս։

Անցեալ չաբթու Քլազոմէնի մէջ վառնգասւոր համաճարակ մը երեւան ելլելու մասին ծանուցած տարաձայնութիւններուն ըոլոր հիմը 75 տարեկան կնոջ մը հիւանդութիւնն էր։ Կինը կատարած էր ուխտադնացութիւնը եւ Մէքքէէն ետ կը դառնար Ապոնա չոգենաւով։ Ճեղճ պառաւը մեռաւ, եւ միքրոպաղնական բժիշկ Տր. Նիքոլի քննութիւնները ցուցին թէ կնոջ հիւանդութիւնը համաճարակ չէր։ Ուստի ուխտաւորաց նաւերուն թոյլ տրուեցաւ իրենց ճամբան շարունակել մաքրանոցին մէջ ուղեւորաց վրայ սովորական հականեխումները կատարուելէ եւ զանոնք հինգ օր սպասցնելէ ետքը։

Սըվաղի նահանգին համար յանձնախումբ մը կազմուած է, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ ստուգել թէ այսինչ ստացուածքները իրօք այսինչ անձանց կը վերաբերին։ Ցանձնախումբը պիտի գործէ Տէֆթէրը Խագանիի տեսչութեան ներքեւ, եւ է մին բաղենորոգմանց մէջոցներէն որոնք ըստ կայս. հրամանագրի պիտի գործադրուին այլեւայլ գաւառներու մէջ։

Հետզհետէ չատ կ'ընդհանրանայ իբրեւ մաքսատուրք վաճառականաց կողմանէ ստակի տեղ ապրանք տալու սովորութիւնը, եւ այս պատճառաւ բաւական մեծ վնաս մը կ'ըլլայ մաքսատանց։ Մաքսատան տեսչութիւնը նոր հրահանգներ հրատարակած է ապրանքներու դին որոշող անձանց համար, եւ կը պատուիրէ աղէկ ուշադրութիւն տալ ապրանքներու գնոյն, եւ այնպիսի գիներ դնել որ ուղիղ ըլլան եւ վաճառականներուն՝ մաքսը ապրանքով վճարելու չառաջնորդեն։

Ծանուցումներ ղրկուած են այլեւայլ վարչական մարմիններու որ եթէ առողջապահական նպատակներու համար Առողջապահական Վարչութեան վճարածէն աւելի ծախքեր ըլլան, այս ծախքերը վճարեն վարչական այն մարմինները որոնց ձեռամբ եղած են ծախքերը։

Ծրագիրներ պատրաստուած են էննկիւրիի մէջ նոր բանտի մը չինութեան համար, փոխանակ այժմու հին եւ փոքր բանտին։ Պետական Խորհուրդը հիմա կը քննէ սոյն ծրագիրները։

Շէքէրլի անուն Քուրդ ցեղը որ վաչկատուն կեանքով կ'ապրի Ատանայի գաւառին մէջ, համոզուած է գեղեր հիմնել Անամորի մօտ։ Գեղերը հինգ հինգ գեղէ բաղկացեալ խմբակներու պիտի բաժնուին, եւ մշկիթներ եւ դպրոցներ պիտի չինուին ժողովրդին համար։

Չորեքշաբթի, Սպանիոյ դեսպանատան առաջին քարտուղարը Մ. Զայաս ձիէն վար իննալ Նիչան Թաշի մօտ, մինչ քանի մը բարեկամներով զէպ ի Քեաղըտխանէ կ'երթար։ Ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, բայ ի ուրիշ վէրքերէ զանկը կոտրեցաւ։ Վիրաւորեալը Ռուսական հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ, ուր ամէն խնամ տարուեցաւ։ Բժիշկները յոյս ունին թէ պիտի աղատուի անոր կեանքը։

Անգղիական թերթերու ղրոյցներուն նայելով Քանտիայէ բաւական թուով Մահմետական հրաման ընդունած են դիմումրաց հակողութեան ներքեւ այցելել իրենց տեղերը որ յիշեալ քաղաքին դիմումրական չղթայէն անդին կ'իյնան։ Կը հաւատացուի որ այս նչան է թէ հիմա առաջուընէ աւելի բարւոք զգացում կայ քրիստոնեաներուն մէջ որոնք այս մարդոց այցելած կողմերը կը բնակին։

Կրետէի զանազան քաղաքներէն 219 տղաք բերուեցան Կ. պոլիս, կառավարութեան դպրոցներուն մէջ դրուելու համար։ Այս տղոց մեծագոյն մասը պիտի դրուին Թոփհանէ եւ Ծովային արհեստական դպրոցը, միւսները պիտի երթան Տար իւշ չէֆագայի դպրոցը եւ Հայդարլի անասնաբուժական դպրոցը, Պրուսայի երկրագործական դպրոցը եւ Կ. պոլսոյ արհեստից դպրոցը։ Անոնցմէ ոմանք բժշկական դպրոցը մտնելու յարմար դատուելով, հոն ղրկուեցան։ Մեծ ջանք եղած է այս տղաքը հանգիստ վիճակի մէջ պահելու այն այլեւայլ տեղերուն մէջ ուր որ կը ղրկուին։

Կ'ըսուի թէ պիտի Նորոգուին Ղալաթիոյ կամուրջը եւ անոր կից ծխուն նաւամատոյցները։ Ասոնք այնպէս պիտի յարմարցուին որ չոգենաւերուն հպումը եւ ուղեւորներուն երթեւեկը դիւրանայ։ Նաւամատոյցներուն վրայ պիտի կառուցուին խանութներ, սրճարաններ, եւն.։ Նորոգութեանց եւ չինութեանց ծախքը որ 40.000 ոսկի որոշուած է, պիտի վճարէ Քաղաքապետութիւնը կալուածոց տուրքին յետնեալ առնելիքներէն։ Իբրեւ, սոյն ծրագրին վրայ դիտողութիւն ընելով, կ'ըսէ թէ հին կամուրջը այնքան խարխլած է որ կաոր կաոր բաժնուելու վտանգին մէջ կը գտնուի. աւելի աղէկ է 40.000 ոսկի եւս ծախսել այդ որոշուած գումարին հետ, եւ բոլորովին նոր կամուրջ մը ձգել հինին տեղ։

Դատական նախարարութիւնը միջոցներ կը խորհի Բերայի կառավարչութեան բանտին մէջ գտնուող բանտարկեալներուն դործերը չուտ տեսնելու համար։ Այս կարեւոր կը թուի, յիշեալ բանտին խռնուած ըլլալուն պատճառաւ։

Նեղոսի ջուրերուն բարձրանալու եղանակը կը մօտենայ, եւ ուստի Եգիպտական զօրքերուն դէպ ի Խարթում յառաջխաղացութեան պատրաստութիւնները կը տեսնուին։ Աթպարայի ճակատամարտէն ետքը Սուտանցի զօրքերը Նեղոսի վրայ իրենց դրաւած յառաջացեալ դիրքերէն ետ մղուեցան, ուստի թնդանօթակիր չոգենաւները մեծ ընդդիմութեան պիտի չհանդիպին մինչեւ որ չմտնեն Օմտուրմանի, ուր ամենայն հաւանականութեամբ Սուտանի բաղդը պիտի որոշուի մեծ ճակատամարտով մը։ Սպարապետ Քիչընէր փաշայի վերջին պատերազմին համար ըրած կարգադրութիւններն այնպէս խնամոտ եւ կատարեալ էին որ անշուշտ իր բանակը նորէն յառաջ պիտի չչարժէ մինչեւ որ ամէն բան պատրաստ չըլլայ թէ' ցամաքին թէ' գետին վրայ։ Գետը բաւական բարձրացած պիտի ըլլայ, այնպէս որ թնդանօթակիր չոգենաւները կարող ըլլան դէպ ի վեր նաւարկել յաջորդ ամսուն վերջերը։

Կը խորհուի Դոնեայի դաւառին մէջ, Անատոլուի երկաթուղւոյն երկու կողմերը, փոխադրել այն Մահմետականները որոնք Թեսալիայէ գաղթած են երկրին դրաւման պատճառաւ։ Եթէ այս խորհուրդը գործադրուի, յայտնի է թէ կառավարութիւնը եւ երկաթուղին պիտի չահի։ վասն զի այն կողմերը կան պարապ հողեր որոնք հիմա օգուտ մը չունին կառավարութեան ոչ ալ եկամուտ մը կը բերեն երկաթուղիին։

Պուլկար կառավարութեան եւ Փարիզցի տեղանաւորներու մէջտեղ 15,000,000 ֆրանքի փոխառութեան բանակցութիւններ կ'ըլլան հիմա։

Քոնսթանթինոփոլիս կ'ըսէ թէ հրաման ելած է Անտիոքի Յոյն պատրիարքի մը ընտրութեան համար, ընդ նախագահութեամբ Պատրիարքական փոխանորդ Տ. եէրմանոսի։

Մօտերս սաստիկ անձրեւներ մեծ աւերակութիւններ գործած են Օրտուի չրջակայներուն մէջ։

Համոի փաշա որ վերջերս Թեսալիոյ մէջ զօրաբաժնի մը հրամանատար էր, Տրապիզոն գացած է։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

*Ֆրանսա հիմա կ'ունենայ նոր նախարարութիւն մը որ 36րդն է 27 տարիներու մէջ։ Մ. Մէլին չատ կը փափաքէր պաշտօնի վրայ մնալ։ Իրեն ներկայացան քաղաքական խընդիրներու մասին առաջարկներ, որոնք իր հակառակորդներէն ոմանք պատրաստած էին եւ զորոնք ինքն ընդունեց, ուստի Դահլիճին մէջ 12 քուէի առաւելութիւն չահեցաւ անցեալ չաբթու։ Եւ սակայն հրաժարական տուաւ իր դիրքին վրայ մտածելէ ետքը, եւ Մ. Ֆելիքս Ֆոռ նոր դահլիճ մը կազմելու գործը յանձնեց Մ. Ռիպոյի։ Բայց Մ. Ռիպո չուտով հասկցաւ թէ գործն իրեն համար չատ դժուար է, եւ հրաժարեցաւ։ Ասոր վրայ Մ. Ֆելիքս Ֆոռ հրաւիրեց Մ. Սաոիէնը, Արմատական մը եւ փոխ նախագահ Դահլիճին, որպէս զի այդ պաշտօնը ստանձնէ։ Գործը դժուար է, վասն զի նոր դահլիճը աղդեցիկ ըլլալու համար այնպէս կազմուելու է որ իւր հաւաքուին Հանրապետական կուսակցութեան բոլոր հատուածները։ Մ. Սաոիէն Արմատական կուսակցութեան միւս հատուածներուն անդամոց հետ խորհրդակցելով Ֆրանսական նոր դահլիճ մը կազմելու որոշում տուած է։ — Ֆրանսայի եւ Անդղիոյ Աֆրիկեան ստացուածներու վերաբերեալ բոլոր դժուարութիւնները հարթուած ըլլալով, յիշեալ երկու տէրութեանց մէջտեղ դաշնագրութիւն մը կնքուած է։ — Բրուսիական Լանթթակին նիստը տեղի ունեցաւ անցեալ հինգշաբթի։ Նիստը հանդարտութեամբ անցաւ, բայց Ընկերվարականները կուսակցութիւնը քանի մը անդամներ չահեցաւ։ Ընտրութեան միջոցին Ներքին գործերու նախարարը եւ Հռչնելէ իշխան հակառակ կուսակցութիւններու ընտրելիներ պաշտպանեցին։ կ'ակնկալուի թէ այս միջադէպը պատճառ պիտի ըլլայ Հոչնլոէ իշխանին հրաժարման։ — Հինգշաբթի Իտալական դահլիճին նիստը չատ աղմկալից եղաւ։ Մ. Ռուտինիի քաղաքականութիւնը չատ խթթծուեցաւ։ Ուրբաթ, մինչ Դահլիճը հաղիւ դումարուած էր, Մ. Ռուտինի յայտա-

բարեց թէ Նախարարութիւնը հրաժարած է։ կը տեսնուի թէ մեծ դժուարութեամբ կարելի պիտի ըլլայ կազմել նոր նախարարութիւն մը։ — Աւստրիական կալիցիա գաւառին մէջ գեղացիները, որոնք նոր եւ ուրոյն քաղաքական կուսակցութիւն մը կը կազմեն, ուրեք ուրեք խռովութիւններու պատճառ եղած են. այնպէս որ Հրեաներուն տուները կողոպտուած եւ զանազան չէնքեր այրուած են։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ բռնի ոյժ գործածել կարգաւորութիւնը եւ հանդարտութիւնը վերահաստատելու համար, եւ գեղացիք քանի մը սպանութիւններ գործեցին։ — Հունգարական խորհրդարանը իր նիստերը դադրեցուց մինչեւ Սեպտեմբեր 6։ — Սերպիոյ Սքուփչինան Նիշի մէջ պիտի գումարուի Յունիս 29ին, նոյն ժամանակ Ալէքսանդր թագաւոր կը պատրաստուի Ֆրանսա երթալ եւ Միլան Թագաւոր՝ Ջուիցերիա, ամառն անցընելու համար։ — Ռումանիոյ կարոլ թագաւորը Յուլիսի մէջտեղերը Սբ. Փեթերսպուրկ պիտի երթայ Զարին այցելութեան։ — Յունաստանի նորկիոս թագաւորը Թեսալիոյ գլխաւոր քաղաքներուն այցելութեան պիտի ելլէ։

ՍՊԱՆԵԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Մանիլայի մօտ գտնուող Սպանիական զօրքերը ետ վանուեցան Ակուինալտօի հրամանին տակ գտնուղ ապստամբներէն, այնպէս որ անոնք Լուձոն կղզիին մէջ նոյն իսկ Մանիլա քաղաքէն քիչ աւելի տեղ կը դրաւեն։ Ամերիկեան նաւատորմին օգնական զօրքերը Յունիս 10ին սկսան հասնիլ Քավիթէ. բայց որոշ չէ թէ անկէ ի վեր ինչ պատահած է. վասն զի Մանիլայի անձնատուր ըլլալուն վրայով պաշտօնական տեղեկութիւն առնուած չէ։ Ծովակալ Տիւի իմացուց ապստամբներուն թէ պիտի չթողու անոնց քաղաք մտնել, մինչեւ որ Ամերիկեան զինուորները չպատրաստուին զանիկա դրաւելու։ Միեւնոյն ժամանակ Գերմանական նաւատորմը Քիաու Զօէ Մանիլա գացած է, հոն Գերմանական շոգեները պաշտպանելու համար։ Զրոյց կայ թէ Գերմանացի Ծովակալը պիտի աշխատի արգիլել Ամերիկացիները Մանիլա քաղաքը ռմբակոծելէ. բայց չատ հաւանական չթուիր այս։ Կ'ըսուի թէ Զօր. Աւկուինալտոյի, Սպանիացի կառավարիչը, համաձայնութիւն մը գոյացուցեր է ապստամբապետ Ակուինալտոյի հետ, եւ միաբանութեամբ հրատարակեր են Փիլիպպեան Կղզիներուն անկախութիւնը։ Պատճառ կայ կարծելու թէ այս բանը Ամերիկեան կառավարութեան եւ Եւրոպական տէրութեանց հաւանութիւնովը տեղի ունեցած է։ Մինչեւ իսկ կ'ըսուի թէ Մեծ Տէրութեանց միաձայնական պաշտպանութեան ներքեւ Փիլիպպեան Կղզիներն իրենք անկախ կառավարութիւն հրատարակող դրութիւն մը (փրոթեքթոր) ստորագրուած է։ — Ամերիկեան ծովային զինուորներուն դիրքը, որոնք հաստատուեցան բլուրներու վրայ կուանթանամօի ծոցին նայող Քայմամէրայի մօտ, Սանթիակօ որ Քուպայի արեւելեան կողմը, չատ դժնդակ էր անցեալ չաբաթ։ Անոնք ցամաք ելան ենթադրելով թէ Զօր. Շէֆթըրի բանակը հոն պիտի հասնէր առ առաւելն մինչեւ Յունիս 12 կամ 13ին։ Բայց այս բանակը չհասաւ մինչեւ չաբաթ մը ետքը. ուստի անոնք ամէն կողմէ չարձակումի կրեւլու նշաւակ կը դտնուէին։ Սանթիակօ գըտնուղ Սպանիացի հրամանատարը զայս իմանալով լազմաթիւ զօրք ղրկեց Քայմամէրա, լռնելու կամ վանելու 800 Ամերիկացիներու փոքր զօրադունդը։ Ցերեկ առեն աստիկ կռիւ մը տեղի ունեցաւ երկու բանակներուն մէջտեղ։ Ամերիկեան ծովային զօրքերը օդնականներ ստանալով քանի մը հարիւր Քուպացիներ որոնք կու գային կարչիայի բանակէն, նաեւ հազար ծովային զինուոր եւս Ծովակալ Սէմփսընի նաւատորմէն, ամրացուցին իրենց բանակը, ցամաք հանեցին քանի մը թնդանօթներ, եւ երեք կամ չորս մարտանաւերու օժանդակութեամբ յաջողեցան պահել իրենց վտանգաւոր դիրքը, մինչեւ որ Զօր. Շէֆթըրի զօրքերը հասան կիրակի եւ երկուշաբթի։ Միեւնոյն ժամանակ Սէմփսըն Ծովակալ կ'աշխատէր արգելել Սպանիական ուրիշ զօրքերու Քայմամէրա գալը Սանթիակօէ, տեղւոյն նաւահանգստին մուտքին վրայ գտնուող ամրոցները ռմբակոծելով, եւ ամէն օր սպառնալով ցամաքը զօրք հանել մերձակայ ծովեզրներուն վրայ այլեւայլ կէտերէ։ Սոյն ռմբակոծութեանց միջոցին Ամերիկացիք առաջին անգամ գործածեցին իրենց վէսուվիոս նաւը որ խտացած օդի միջոցաւ եւ առանց ձայնի կ'արձակէ հարիւր քիլօ բամբակէ վառօդով լեցուած ռումբ։ Այս խոշոր ռումբերը կը պատառէին գետինը երբ կը պայթէին ա՛յնպէս ահռելի կերպով որ տեսնողներուն սարսափ կ'ազդէին։ Բայց Սպանիացիք կը պնդեն թէ իրական մեծ վնաս եղած չէ։ Կ'ըսուի թէ դեղին տենդ երեւան եկած է Ամերիկեան նաւատորմի զինուորներուն մէջ եւ Քայմամէրայի մօտ բանակող զինուորաց մէջ։ Ամերիկեան կառավարութիւնը այս հիւանդութեան պատճառաւ որոշեց չղրկել գլխաւոր բանակը Հավանայի դէմ մինչեւ անձրեւոտ եղանակին վերջը աշնան մէջ։ Եւ սակայն երկրորդ զինուորական արշաւախումբ մը կը պատրաստուի Ֆէրնանտինայի մէջ ի Ֆլորիտա, որ կը կարծուի թէ Փորթօ Րիքօ պիտի երթայ։ Երկու սրընթաց զրահաւորներ եւ ամենէն սրընթաց յածաւորակներէն հինգ կամ վեց նաւեր Սանթիակօի առջեւ գտնուղ Ամերիկեան նաւատորմին մէջէն ընտրուած են եւ կը պատրաստուին երկար ուղեւորութեան մը համար։ Կը կարծուի թէ պիտի ղրկուին Սպանիոյ ծովեզրները գտնուղ քանի մը նաւահանգիստներն այցելելու։ — Սպանիական պահեստի նաւատորմը, որ Ծովակալ Քամարայի հրամանատարութեան ներքեւ կը գըտնուի, անցեալ հինգշաբթի Քադիզէ մեկնեցաւ անծանօթ կողմ մը երթալու համար, եւ Ճիպրալթարի նեղուցէն անցնելով մտաւ Միջերկրական ծով։ Սպանիական լրագիրները կ'ըսեն թէ այս նաւատորմը պիտի երթայ Փիլիպպեան Կղզիները Ծովակալ Տիւին վանելու համար։ Բայց տարակուսելի կ'ընեն զայդ յիշեալ կղզիներուն 10,000 մղոն հեռաւորութիւնը եւ այսպիսի ուղեւորութեան մը համար հանգածուխ հայթայթելու դժուարութիւնը։ Ծովակալ Քամարայի նաւատորմը կը բաղկանայ երեք չորս զօրաւոր զրահաւորներէ եւ տասը տասներկու աւելի փոքր նաւերէ։ Ամերիկայի մէջ հանրութիւնը չատ կը քննադատէ Զօր. Շէֆթըրի բանակին դէպ ի Սանթիակօ չարժման դանդաղութիւնը։ Անոր ճամբայ ելլելու հրամանը տրուեցաւ Յունիս 1ին, եւ նա չհասաւ Սանթիակօի առջեւ մինչեւ Յունիս 20։ Թամփայէ Սանթիակօ հեռաւորութիւնը իբր 1,000 մղոն է, եւ 15,000 հոգիի այսչափ հեռաւորութենէ նաւերով փոխադրութեան համար անցած ժամանակը, ղինուորական տեսակէտով, չափազանց չէ։ Փոխադրութեան համար 35 փոխադրանաւեր եւ 14 մարտանաւեր պործածուեցան։ Անցեալ չաբթու Ամերիկեան կառավարութիւնը 40,000,000 Անգղ. ոսկւոյ արժէթուղթ հրապարակ հանեց պատերազմական ծախքի համար։ Ժողովուրդը աւելի քան 120,000,000 ոսկւոյ արժէթուղթ ստորագրուեցաւ։ Այս փոխառութեան խնդրին մէջ հասարակ ժողովրդին ստորագրութեան նախապատուութիւն պիտի տրուի։ Փոքր ստորագրողներէն եաքը 40,000,000 Անգղ. ոսկւոյ արժէթուղթերէն ո՛րչափ մնացորդ որ դտնուի, դանիկա մեծ դրամատուներ պիտի առնեն։ Սպանիոյ մէջ հաչտութիւն ուղղներուն թիւը սկսած է ստուարանալ։ Բայց վրէժխնդրութիւն եւ պատերազմին չարունակութիւնը պահանջող ժողովրդին աղաղակները բարձրաձայն են, եւ թերեւս չատ կան ժամանակ պիտի անցնի մինչեւ որ հաչտութեան վարիչները կարող ըլլան լսելի ընել իրենց ձայները։ Միեւնոյն ժամանակ Ամերիկացւոց պայմանները հետզհետէ աւելի կը խստանան չաբթէ չաբաթ։ Անտարակոյս Մրացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը հաչտութեան աւելի նուազ դիւրին պայմաններ պիտի առաջարկէ հիմա, երբ Զօր. Շէֆթըրի բանակը Թամփայէ մեկնած է, քան զոր պիտի առաջարկէր երկու չաբաթ առաջ։ Եւրոպական տէրութիւններու կողմէ միջամտութեան մասին Սպանիոյ յոյսերը հետզհետէ կը նուազին։ Ստոյգ է թէ ոչ մէկ տէրութիւն այս վայրկենին պիտի ձեռնարկէ այսպիսի մրջամտութեան մը։ Կ'ըսուի թէ Սպանիական Բորթէզը իր աշխատութիւնները պիտի աւարտէ Յունիս 23ին (այսօր), եւ թէ այս բանը եւս պիտի նպաստէ պատերազմին չուտով վերջանալուն։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ. Սահիէն իմացուցած է Ֆրանսայի նախագահին թէ անկարելի կը դտնէ Դահլիճը կազմելու գործը. եւ ուստի բանը անորոշ կը մնայ։

Իտալիոյ մէջ Մ. Ջինալիի յանձնուած է նոր Դահլիճ մը կազմելու պաշտօնը։

Մանիլայէ վերջին լուրը Մարտիի ճամբով կու գայ, եւ կը յայտարարէ թէ ապստամբներուն յաջողութիւնը անյուսութեան կը մատնէ Սպանիացւոց վիճակը Փիլիպպեան-ներուն մէջ։ Քաոիցէ մեկնող Սպանիական նաւատորմը Միջերկրական մտնելէն եաքը Քարթաճէնա գնաց, եւ կ'ըսուի թէ հիմա Քաոից վերադարձած է։

Հավանայի մէջ Սպանիացի կամաւոր զինուոր մը հրաշէն պարպեց Քուպայի ընդհ. կառավարչին վրայ եւ սրունքէն վիրաւորեց զանիկա։ Սանթիակօի մերձակաները Քուպացի հրամանատարը կարչիա Ամերիկացի հրամանատարներուն հետ խորհրդակցեցաւ յարձակման ծրագիրը պատրաստելու համար։

Մարտիի մէջ կը կարծուի թէ հաչտութիւնը չուտով պիտի կարդադրուի։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Գանոլիտէ	24 23
Բամպէրի երկաթուղի	109 75

ԴՐԱՄԱԳ, Օսմ. ոսկին 100է

Մէճիտիէ	108 5	Նաբոլէոն	87 4
Մէթալիք	95	Գըրմից	54 4
Մանր արծաթ	103 10	Անգղ. ոսկի	109 34
Ռուսիոյ բոլ	90	Մանէթ թղթ.	8 57

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
Ֆիննաճաճըլար Եոգուշը, Ամերիգան խան